ئازادی

FREEDOM OF SOCIETY

کۆمەڵگە

ژمارە (٤٩) بەهاری (٢٠٢٥)

سیاسیـــــة، اجتماعیة فصلیة

گۆڤارێکی هزری، سیاسی، جڤاکیی، وەرزییە

رێزێک بۆ

ئیمانوێل والێرشتاین

جەمیل بایک

شارا تاهیر

هاوار محەمەد

تەنەگەژە ئیدۆلۆژییەکانی سەرمایەداریی

ئیمانوێل والێرشتاین

ڕەخنە لە ئایدۆلۆژیای لیبراڵ

ئالێن دێ بێنوا

پلانی "مارشاڵ" ناسنامەی ئیرادەی ئەمریکا و کاریگەرییەکانی لە سەر ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست

جووتیار ئاسۆس

قەرزی پێنج هەزار ساڵی سەرەتا

دەیڤد گرەیبەر

ئیمانوێل والێرشتاین و کۆتایی سەرمایەداریی

پەروێز سەداقەت

هیوا لە سەرکەوتن بەهادارترە

گۆڤاری ئازادیی کۆمەڵگە بە ناوەڕۆک و پەیامەکانی ڕاوەستە لەسەر دەربڕینی ئەو هیوا نوێیە دەکات.

گۆڤاری ئازادیی کۆمەڵگە

گۆڤارێکی هزری، سیاسی، جڤاکی، وەرزییە

ژمارە ٤٩ بەهاری ٢٠٢٥

ڕێزێک بۆ

دەیڤد گرایبەر

David Graeber

بەشداران

جەمیل بایک

سوورێن ئیبراهیم

شارا تاهیر

عەلی ئەحمەد

هاوار محەمەد

جووتیار ئاسۆس

وریا ئەحمەد

مەریوان کاکەیی

کەیوان نووری

هەیفا کەمال

دیزاین

گۆران پێنجوێنی

چاپخانە

چاپخانەی کارۆ

تیراژ

٥٠٠دانە

نرخ

٣٠٠٠دینار

ساڵی چاپ

بەهاری ٢٠٢٥

ژمارە

٤٩

دەستەی نووسەران:

نەجیبە قەرەداخی

پ.د. سالار باسیرە

https://komelge.com

خاوەن ئیمتیاز

د. محەمەد کیانی عەبدولڕەحمان

سەرنووسەر

گۆران عەلی

ڕاوێژکاری یاسایی

ئەحمەد باجەڵانی

لە سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی
کوردستان بە ژمارە متمانەی
(١١١) ١٦-١١-٢٠١٥ تۆمارکراوە.

azadikomelge@hotmail.com

پێڕست

پێشەکی ٧

ئایدیۆلۆژیا؛ هەوێنی ئازادیی، هەبوون و یەکبوونە

جەمیل بایك ٩

سووریا: لە چەپۆکسالارە سکۆلارەکانەوە تا پۆپۆلیستە ئیسلامگەراکان

سەعید ڕەهنما ٨٩

جەنگ وەك چارەنووسی مرۆڤ

شارا تاهیر ١٠٩

ڕەخنە لە ئایدۆلۆژیای لیبراڵ

ئالێن دێ بێنوا ١٤٣

ڕۆژئاڤا: پارادایمی خەبات نەك پارادایمی جەنگ

هاوار محەمەد ١٨٥

پلانی ‹مارشاڵ› ناسنامەی ئیرادەی ئەمریکا و کاریگەرییەکانی لە سەر ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست

جووتیار ئاسۆس ٢٠٩

تەنەگەژە ئیدۆلۆژییەکانی سەرمایەداریی

ئیمانوێل والێرشتاین ٢٢٥

گفتوگۆیەك لەگەڵ ئیمانوێل والێرشتاین

کیڤان هاریس ٢٥٣

ئیمانوێل والێرشتاین و کۆتایی سەرمایەداریی

پەروێز سەداقەت ٢٥٩

قەرزی پێنج هەزارساڵی سەرەتا

دەیڤد گرەیبەر ٢٨٩

ڕانانێکی شیکاری بۆ هزری ئۆجالان و بنبەستی پرۆسەی ئاشتی لە «کۆنووسەکانی ئیمرالی»دا

هەیفا کەمال ٣٢٢

[redacted] ٣٢٩

FREEDOM OF SOCIETY

پێشەکی:

دیسانەوە شەڕ لە بەر دەرگەی ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست بڵێسە دەسەنێت و پێچ دەخوات، شەڕی زلهێزە نێونەتەوەییەکان پێکڕا، قەیرانی دەوڵەت–نەتەوە: 'قەیرانی خۆنوێکردنەوە' و دارزانی ئایدۆلۆژیا و گوتاری دەوڵەت-نەتەوە. کەواتە چیمان پێ دەکرێت جگە لە گەڕانەوە بۆ کاکڵە و واتای پشت ئەم قەیرانە و شرۆڤەی دارزانی ئەم گوتار و ئایدۆلۆژیایەی سەد ساڵە گەلانی ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست دەچەوسێنێتەوە.

سەرپاکی ئەمانە گەڕانەوە بۆ فرانس فانۆن و شرۆڤەکانی بۆ کۆلۆنیالیزم، گەڕانەوە بۆ کۆتایی سیستەمی جیهانیی لای ئیمانوێل والێرشتاین و سیستەمی زەبروزەنگ و ئەشکەنجە و چاودێریی مۆدێرنیتەی سەرمایەداریی لە چاویلکەکەی میشێل فۆکۆوە دەکاتە پێویستییەک، کۆتا جاریش تێزەکانی ڕێبەر عەبدوڵا ئۆجالان بۆ قەیرانی شارستانییەت و ئاسۆکانی چارەسەر و دەربازبوون؛ خۆی واتەنی: هێزی تیۆریی و پراکتیکی و ئاشتیی کۆمەڵگەی دیموکراتیی' دەکاتە ڕێنوێنی نێو ئەم گێژاوەی سیستەمی مۆدێرنیتەی سەرمایەداریی کە سەت ساڵ پێش ئێستا لە سەر ئێسک و پرووسکی گەلان تانوپۆی چنی.

کەواتە دەرچەی ڕزگاریی لە دەست ئایدۆلۆژیا دڕندەکەی مۆدێرنیتەی سەرمایەداریی و منداڵە لاسارەکەی لە ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست، واتە دەوڵەت–نەتەوە، چییە؟ شرۆڤەی بنەڕەتیی ئەم ژمارەیەی گۆڤاری ئازادیی کۆمەڵگە پێ لە سەر دوو ڕەهەند و کۆڵەکەی بنەڕەتیی دادەگرێت: ئایدۆلۆژیا و شۆڕشێکی زەینیی بۆ ڕشانەوەی دەوڵەت–نەتەوە و شێوازی ژیانی مۆدێرنیتەی سەرمایەداریی و خودی مۆدێرنیتەی سەرمایەداریی وەک دواپلە و مۆدێلی سەرمایەداریی... جا (نووسەران و وەرگێڕان)ـی ئەم ژمارەیە لەم کلاوڕۆژنەیەوە کۆشاون تا چەمک و جیهانبینیی و گوتارە باوەکان تووشی ناکۆکیی و ئاڵەنگاریی بکەن و چەقبەستوویی سەدان ساڵەیان بلەرزێنن.

تەنەگەژە ئیدۆلۆژییەکانی سەرمایەداریی

”جیهانخوازی بەرانبەر ڕەگەزپەرستیی و جیاکاریی جێندەریدا“+

ئیمانوێل والێرشتاین
و. وریا ئەحمەد

لە مێژە قسە دەربارەی ئەوەیە جیهانی مۆدێڕن ئەو جیهانەیە لە کەوشەنی پەیوەندییە بەرتەسک و ناوچەییەکانەوە بەرەو برایەتیی جیهانیی مرۆڤ[i] پێشڤەدەچێت. یانەخۆ ئاوها بەیتوبالۆرەیەکیان تاکوو دەیەی ١٩٧٠ پەیتاپەیتا بە گوێدا خوێندووین. لەو سەروەختەوە تاکوو نها، ئیتر پەیمان بەوە بردووە خودی بنەمای جیهانیبوون[ii]، تەنانەت لە ڕووی زاراوەسازییشەوە[iii] ئاریشەسازە. بۆ نموونە، دەستەواژەی (برایەتیی مرۆڤ _Man_)، بەوەدا هەڵگری جێندەری نێرینەییە، سەرومڕ تاکەکانی هەڵگری جێندەری مێینەی نادیدە گرتووە یان بۆ پلەی دووەمیان دادەکشێنێت. بە ئاسانیی دەتوانرێت چەندان نموونەی زمانەوانیی بهێنرێنەوە کە ئاماژەن بۆ تەنگەژەی[iv] ناوەکیی نێوان بەردەوامیی ڕەوایەتیی[v] جیهانخوازیی و بەردەوامیی کەتوار (واقعیەتی ماددیی و ئیدۆلۆژیی)ـی ڕەگەزپەرستیی و جیاکاریی جێندەریی لە دنیای مۆدێرندا. ئا ئەمە هەمان ئەو تەنگەژە، یان بە دەربڕینێکی وردتر، هەمان ئەو

+ امانئول والرشتاین: نقد اقتصاد سیاسی، (تنش های ایدئولوژیک سرمایەدار: جهانروایی در برابر نژادپرستی و جنسیتگرایی)، ترجمە: احسان انصاری، https://pecritique.com/

? Etienne Balibar and Immanuel Wallerstein: Race, nation, class: ambiguous identities, translation by Chris Turner, press VERSO, London 1991, pp 29-36.

i -the universal brotherhood of man.

ii-Universalist doctrine .

iii-Terminology.

iv-Tension.

v-Legitimation.

هەڤدژییەیە[i] وا دەخوازم دەربارەی بپەیڤم. ئاخر هەڤدژییەکان نەک هەر هێزی بزوێنەری سیستەمە مێژووییەکان فەراهەم دەکەن، بەڵکوو خەسڵەتە بنەڕەتییەکانی ئەو سیستەمانەیش ئاشکرا[ii] دەکەن.

ئەوی وا بنەمای جیهانیبوون لە کوێوە هاتووە و بە چ ئەندازەیەک فراوان بووە یان ئەوی وا جیاکاریی جێندەریی[iii] و ڕەگەزپەرستیی[iv] بۆچ ئاوها مکوڕانە پاوەجێن و بەردەوامییان هەیە، پرسێکە بۆ خۆی، بەڵام ئەو پرسەی تەواوێک جیاواز وا لە ئارا، پرسە لەمەڕ ڕیشەکانی جووتبوون[v] و ئامێزانبوونی ئا ئەم دوو ئیدۆلۆژییە، ڕاستییەکەی دەلوێت و دەتوانرێت لەمەڕ پەیوەندیی هاوژینیی[vi] و یەکترتەواوکەریی ئەم دوو هەڤدژە گریمانەییە قسان بکرێت. لە پارادۆکسێکی[vii] ڕووکەش و ڕواڵەتییەوە دەست پێ بکەین. ڕەگەزپەرستیی و جیاکاریی جێندەریی مەزنترین ئاڵنگاریی بەردەم باوەڕەکانی جیهانخوازین و سەرەکیترین ئاڵنگاریی بەردەم جیهانخوازییش لە ڕابردوودا، هەر بیروباوەڕەکانی ڕەگەزپەرستیی و جیاکاریی جێندەریی بوون. وا گریمانە دەکرێت لایەنگرانی

Contradiction.–i

ii–Reveal.

iii–Sexism.

iv–Racism.

v–Pairing.

vi–symbiotic relationship.

vii–Paradox.

هەریەک لەم دوو باوەڕە، کەسانێکی سەر بە دوو بەرەی دژبەر[i] بن. بە دەگمەن و تەنها برێک جار ڕێ بە خۆمان دەدەین تێبینیی ئەوە بکەین خودی خۆمان دوژمنەکەین، هەروەک پۆگۆ[ii] وەهای دەگوت، زۆرینەی هەرە زۆرمان (ڕەنگە هەموومان) شوێنکەوتنی هاوزەمانی هەردوو باوەڕەکە، بە شتێکی تەواو گونجاو و سازگار دەزانین. ئەوە هیچ ئەم ڕەوشە جێی داخە، بەڵام بێ لە داخ، ڕوونکردنەوەشی گەرەک، لێ ڕوونکردنەوەیەک بێت لە بانگەشەیەکی سادەی ڕیاکارانە[iii] ئەولاتر بچێت. ئاخر ئەم ناودژییە (یان ڕیاکارییە)، پاوەجێ[iv]، بەربڵاو و بنچینەییە. ئا ئەمە هەر بە تەنێ شکستێکی ڕاگوزەر و تێپەڕی مرۆڤ نییە.

سازگاریی[v] و خۆگونجاندن لە سیستەمە دیرۆکییەکانی ڕابردوودا ئاسانتر بوو. هەرچەندە سیستەمەکانی ڕابردوو، ستراکچەر و چێوەبەندیی جۆراوجۆریان هەبوو، کەچی لە هەڵڕەنگاندنی چەشنە بناغەیەکی ئاکاریی و ئافراندنی جیاکاریی

---

i-opposite camp.

ii-We have met the enemy, and he is us.
(چاومان بە دوژمن کەوتووە و، دوژمن، خودی خۆمانین)
پێ دەچێت نووسەر لێرەدا ئاماژە بۆ ئەم دەربڕینە بەناوبانگەی کەسێتیی کارتۆنیی (پۆگۆ) بکات کە لە لایەن والت کێلی (Walt Kelly)یەوە ئافرێنراوە و ئەم دەربڕینە، واتە "دوژمن، خودی خۆمانین"، لە دەیەی حەفتاکاندا وەک ئیدیۆمێک بۆ پرسی پیسبوونی ژینگە، وێرانکردنی سرووشت، هەنگاوی دژبەخۆ، کاولکردنی زەوی و ڕەخنەگرتن لەخۆ بەکار هێنراوە (و).

iii-Hypocrisy.

iv-Enduring.

v-Consistent.

سیاسیی[i] لەنێوان یار و ئەغیاردا هیچ دوودڵیی و گومانێکیان لە خۆ نیشان نەدەدا؛ لەو سیستەمانەدا هەم باوەڕ و هەم خەسڵەتە ئاکارییە باڵاکانی کەسانی ناوەوەی سیستەمەکە و پابەندێتیی[ii] و بەرپرسیارییەتیی ئەم کەسانە لە ئاست یەکتر لەپێشتر بوون لە گشت چەمکە ئەبستراکتەکانی[iii] گرێدراوی مرۆڤ، ئەمە ئەگەر هەر لە بنەوەڕا ئەم چەمکە ئەبستراکتانە بابەتی بەرباس بووبێتن. تەنانەت سێ ئایینە یەکتاپەرستییە جیهانگیرەکەش، جوو، کریستیان و ئیسلام، جیاکارییەکی بەم ڕەنگەیان لە نێوان یار و ئەغیاردا ڕەچاو دەکرد؛ ئەمە وێڕای باوەڕیان بە خوداوندی تاقانە، گوایە پەروەردگاری گشت ئادەمیزادەیلە، نەک بە تەنێ دەستەیەکی تایبەت لە ئادەمیزادەیل.

لەم وتارەدا، دەستپێک لەمەڕ ڕیشەی بنەماکانی جیهانیبوونی مۆدێڕن[iv] و دواتر لەمەڕ ژێدەرەکانی ڕەگەزپەرستیی و جیاکاریی جێندەریی مۆدێڕن باسوخواس دەکرێت، لە کۆتاییشدا ڕاستییەکانی ئامێتەبوونی ئەم دوو ئیدۆلۆژییە، هەم لەڕووی ئەوێ هۆکارانەی وا ڕۆڵیان هەبووە لەم ئامێتەبوونەدا و هەم لەڕووی لێکەوتەکانی ئەم ئامێتەبوونە، بەر باس دەخرێن.

---

i-political distinction.

ii-Obligation.

iii-abstract concepts.

iv-modern universalist doctrines.

دوو شارێ بۆ ڕوونکردنەوەی[i] ژێدەرەکانی[ii] جیهانخوازیی وەکوو ئیدۆلۆژیی سیستەمی مێژوویی ئێستاکە، بوونیان هەیە. یەکەمیان، بینینی جیهانخوازییە وەک ترۆپکی[iii] نەریتێکی فیکریی دێرینە. ئەوی تریان بینینێتی وەک ئیدۆلۆژییەکی گونجاو و تایبەتمەند بە ئابووریی جیهانیی سەرمایەداریی. ئەم دوو دیدگایە هیچ بەرکەوتنێکیان[iv] لەگەڵ یەکدیدا نییە. ئەوێ ئارگۆمێنتەی وا جیهانخوازیی، وەک لێکەوتە یان ترۆپکی نەریتێکی دوورودرێژی فیکریی ئەژمار دەکات، کتومت و بە وردیی[v] بە سێ ئایینە یەکتاپەرستییەکانەوە ڕایەڵە. سەلماوە قەڵەمبازی[vi] هەرە گرنگ لە کایەی ئاکاردا ئەوێ دەم ڕووی داوە، ئادەمیزادەکان یان هەندێک لە ئادەمیزادەکان دەستبەرداری باوەڕ بە خودای قەبیلەیی[vii] بوون، تاقانەیی خوداوەندیان بە ڕەسمیی ناسیوە، هەروەتر ناڕاستەوخۆیش[viii] یەکێتیی مرۆڤایەتییان بە پێویست زانی. بۆ دڵنیابوونەوە، ئارگۆمێنتەکە درێژەی دەداتێ؛ سێ ئایینە

---

i-Explaining.

ii-Origins.

iii- the culmination.

iv-Contradict.

v-Precisely.

vi-Leap.

vii-tribal god.

viii-Implicitly.

یەکتاپەرستییەکە، نیوەچڵ[i] و تا ئەندازەیک شوێنپێی لۆژیکی ئا ئەم هەڵوەستەکردنەیان هەڵگرت. ئایینی جوو، پێگەیەکی تایبەتی بۆ گەلی هەڵبژێردراوی خودا ڕەچاو دەکرد (واتە گەلی جوو)، هیچ خواستێکی بۆ ئەندامگرتن (لە خەڵکانی بێگانە) نەبوو. هەردوو ئایینی کریستیان و ئیسلام بەربەستەکانی[ii] بەردەم هاتنەناوەوە بۆ ناو دەستەی هەڵبژێردراوی خودایان هەڵگرت، ڕاستییەکەی بەهۆی بانگەشەی ئایینییەوە[iii]، بە ڕێگەیەکی تر و جیاواز هەنگاویان نا. بەڵام هەردوو ئایینەکە، کریستیان و ئیسلام، ئاسایی بۆ نزیکبوونەوەی پتر لە قاپی خودا، جەختیان لە جۆرە پابەندیی و سەرسپاردنێک[iv] دەکرد (بە گوێرەی ئەمە، کەسی پێگەیشتوو کە پێشتر کافر بووە، دەیتوانی بە ڕەسمیی ئایینی خۆی بگۆڕێت و باوەڕ بە ئایینی نوێ بهێنێت). دەوترێت ڕۆشنگەریی مۆدێرن[v]، هەنگاوێک ئەم لۆژیکی یەکتاپەرستییەی بردە پێشەوە، بەو هەڵگۆزانەی کە یەکسانیی ئەخلاقیی و مافەکانی مرۆڤ هەڵقوڵاوی سرووشتی خودی ئادەمیزادن، واتە پێوەیان لە دایک دەبین، دەرئەنجام، ئەوە ئەم شایستە سرووشتییانەن، نەوەک ئیمتیازی بەخشراو، کە مافەکانمان ڕەنگرێژ دەکەن.

ناتوانرێت ئەم گێڕانەوەیە، بە مێژوویەکی خەوشدار و گێڕانەوەیەکی

---

i-part-way.

ii-Barriers.

iii-proselytization.

iv-Allegiance (بەیعەت).

v-Modern Enlightenment.

نادرووستی ئایدیاکان دابنرێت. ئاخر چەندان بەڵگەنامەی گرنگی سیاسیی_ئەخلاقیی لە کۆتاییەکانی سەدەی هەژدەوە بەردەستن، ڕاستێتیی ئەم ئایدیای ڕۆشنگەرییە دەسەلمێنن؛ ئەو بەڵگەنامانەی وا لێکەوتەی گۆڕانکارییە سیاسییە مەزنەکان بوون و بەم هۆیەشەوە متمانە و پابەندبوونێکی بەرفراوانیان لە دەور هەڵچنرا (شۆڕشی فەڕەنسا، لەکۆلۆنیالیزەخستنی[i] ئەمریکا "یان جاڕنامەی سەربەخۆییی ئەمریکا" و هتد...) سەربار، دەتوانین درێژە بە دیرۆکی ئیدۆلۆژی بدەین. لەم بەڵگەنامە ئیدۆلۆژییانەی سەدەی هەژدەهەمدا، چەندان نادیدەگرتن و ڕەچاونەکردنی[ii] کردەیی بوونیان هەبوو، گرنگترینیان پەیوەندیی بە ڕەشپێستان و ژنانەوە هەبوو. بەڵام بە تێپەڕبوونی کات ئەم نادیدەگرتنانە و پرسەکانی تری هاوشێوەیان، بە گونجاندنی ئەم دەستە و گرووپانە لە ژێر ناونیشانی بنەماکانی جیهانیبووندا، مشتوماڵ و ڕاست کرانەوە. ئەمڕۆکە تەنانەت ئەو دەستە لە بزاڤە کۆمەڵایەتییەکان وا هۆکاری هەبوونیان بریتییە لە جێبەجێکردنی سیاسەتی ڕەگەزپەرستیی و جیاکاریی جێندەریی، لە ژێر لێوەوە و ڕووکەشانە دەخوازن ئیدۆلۆژیی جیهانخوازیی ڕەچاو بکەن، دەی سەرەئەنجام و بەم پێیە، ئەوی وا بە ئاشکرا باوەڕیان پێیەتی و بە ڕۆژی ڕووناک بانگەشەی بۆ دەکەن و پێیان وایە دەبێت پێشینەی کاری سیاسییان بێت، دەبێت چەندە مایەی نەنگ و شەرمهێن بێت. کەوابوو دەرئەنجام، سەخت نییە

i-the decolonization.

ii-Omissions.

لە دیرۆکی هزرەوە، لادان و وەرچەرخانێکی هەڵکشاو[i] هەڵگۆزین، کە ئەویش ئامێتەبوونی ئیدۆلۆژیی جیهانخوازییە بە سیکۆلاریسم و لە سەر بنەمای ئەم وەرچەرخانە پێ لە جۆرە پرۆسەیەکی مێژوویی_جیهانییی داسەپاو بنێن.

وێڕای هەموو ئەمانە، ئەو بانگەشەیەیش وا جەخت لەوە دەکاتەوە، بەوەدا جیهانخوازیی وەک باوەڕێکی سیاسیی، بە تەنێ لە دونیای مۆدێرندا بە شێوازێکی شێلگیرانە بنکۆڵ کراوە و بەرباس دراوە[ii]، کەواتە دەبێت لە چوارچێوەی کۆمەڵایەتیی_ئابووریی تایبەتی دونیای مۆدێرندا ڕیشە و ژێدەرەکانی سۆراخ بکەین، وادیارە بانگەشەیەکی تۆکمە و بەهێز بێت. ئابووریی جیهانیی سەرمایەداریی، سیستەمێکە لەسەر کەڵەکەکردنی ناکۆتای سەرمایە ڕۆ نراوە. یەکێک لەو میکانیزمە سەرەکییانەی وا زەمینە بۆ ئەم پرۆسەیە دەڕەخسێنێت، بەکاڵابوونی[iii] گشت شتەکانە. لە بازاڕی جیهانییدا ئەم کاڵایانە لە شێوەی شمەک، سەرمایە و هێزی کار هەڵدەچەرخێن. ڕەنگە تا ئەم چەرخ و سووڕانەوەیە ئازادتر بێت، گوڕی بەکاڵابوون پتر بێت. دەرئەنجام، هەر شتێک ئەم چەرخ و سووڕە جڵەو بکات، بەپێی ئەم گریمانەیە، زیانهێنەرە.

هەر شتێک ڕێگر بێت لەوەی شمەکەکان، سەرمایە و هێزی کار بۆ کاڵایەکی شیاوی خستنەڕوو لە بازاڕدا بگۆڕدرێن، ئەوا ئەم چەرخ

i- upward curve.

ii- Pursued.

iii- Commodification.

و سـوورِه جڵـەو دەکات. ئـەوەی پێودانگێکـی جیا لـە بەهـای بـازاڕ بـۆ نرخاندنـی[i] شمەکەکان، سـەرمایە و هێـزی کار بـە کار بهێنێت و بەپێی ئەولەوییەتێکـی جیـا لـەوەی لـە بـازاڕدا بـاوە، نرخاندنیـان بـۆ بـکات، هـۆکارە بـۆ نەفرۆشـتن یـان فرۆشـتنی کەمتـری ئـەو کاڵایانـە. لێرەوە بە سـوودبینین لـە لۆژیکێکـی بێخـەوش، دەلوێـت بگوترێـت هەمـوو جـۆرە پارتیکوولاریسـمێک[ii] لەگـەڵ لۆژیکـی سـەرمایەدارییدا نایەتـەوە یـان لانیکـەم بەربەسـتە لـە بـەردەم کارکـردی گونجـاوی ئـەم سیسـتەمەدا. دەی کەوابـوو بـە دوای ئەمـەدا، دەلوێـت بوترێـت لـە کەوشـەنی سیسـتەمی سـەرمایەدارییدا، ئیدۆلۆژیـی جیهانگـرەوە وەک تۆخمێکـی سـەرەکیی لـە ڕەدووکەوتنـی ناکۆتـای کەڵەکەکردنـی سـەرمایەدا، پێویسـتییەکی مشتومڕهەڵنەگرە و دەبێت بیخەینـە ڕۆژەڤەوە. لـەم ڕووەوەیە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانـی سـەرمایەداریی، وەک "گۆچانـی جادوویـی"[iii] وێنـا دەکەیـن کـە دەکارێـت گشـت شـتێک بـۆ کاڵای یەکسـان و هاوچەشـن کـەم بکاتـەوە و پێودانگـی هـەرە دیـاری ئـەم کاڵایـەش، پارەیـە.

---

i-Valuation.

ii-Particularism.

Particularism: دەکرێت بڵێین (تایبەتخوازیی) و (تایبەتمەندویستیی) لە دیوە سیاسیی و کۆمەڵایەتیی و ئابوورییەکەیدا ئاماژەیە بۆ ڕەچاوکردنی خەسڵەت و تایبەتمەندیی و بەرژەوەندییەکانی گرووپ، دەستە، بەش، گەل و هێزێکی دیاریکراو، هەروەتر نادیدەگرتنی بەها و پێداونگە هەمەکیی و جیهانگروەکانە (و).

iii-universal solvent.

دیـارە نووسـەر دەسـتەواژەی (universal solvent)ـی بـەکار هێنـاوە و دەکرێـت وەک (توێنـەرەوەی جیهانیی) و (چارەسـەرکەری گشـتگیرانە) وەری بگێڕیـن، چونکـە مەبەسـت لـەم دەسـتەواژەیە ئەوەیـە کـە پیشـانی بـدات پەیوەندییەکانـی سـەرمایەداریی گشـت جیاوازییـەکان دەتوێنێتـەوە و هەمـوو ئارێشـەکان لـە بۆتەقـەی قازانجخوازیـی خـۆی و لـە شـێوەی کاڵادا چارەسـەر دەکات، بۆیـە ئێمـە لەبری ئەمـە دەسـتەواژەی (گۆچانی جادوویی)ـمان بـەکار هێنا، هیـوادارم گونجـاو بێـت (و).

دەوترێت ئەمە دوو لێکەوتەی سەرەکیی هەیە. دەبێژرێت ئەم خەسڵەتەی سەرمایەداریی دەتوانێت مەزنترین سوودی مومکین لە بەرهەمهێنانی کاڵادا دەستەبەر بکات. بە تایبەت لە ڕووی هێزی کارەوە؛ ئەگەر هاتوو خودان بنەمای ''پیشە و کار بۆ بەهرەداران''[i] (یەکێک لە درووشمە هەڵقوڵاوەکانی شۆڕشی فەرەنسایی) بین، ئەوا ڕەنگە بتوانین لێهاتووترین کەسەکان لە پێگەیەکی کارڕاپەڕاندندا بەگەڕ بخەین کە لە دابەشکردنی کاری جیهانییدا، گونجاوترین و شایستەترین پێگە بێت بۆ ئەوان. خۆی ڕاستییەکەی گشت میکانیزمە دامەزراوەییەکانمان، سیستەمی خوێندنی حکوومەتیی، خزمەتگوزارییە کۆمەڵایەتییەکان و یاساکانی دژ بە گەندەڵیی، بۆ جێکەوتکردنی ئەوەیە وا ئەمڕۆکە بە سیستەمی شایستەسالاریی ناودێر دەکرێت، پەرە پێ داوە.

سەربار، دەگوترێت شایستەسالاریی ئەوە هیچ لە ڕووی ئابوورییەوە کارا و بەسوودە، لە ڕووی سیاسییشەوە مایەی سەقامگیرییە.[ii] تا ئەو ڕادەیەی لە سەرمایەداریی مێژووییدا (چەشنی سیستەمە دیرۆکییەکانی پێشێن) هەرچەندە نایەکسانیی[iii] لە

---

i-career open to talents.

ئەم درووشمە career open to talents کە لە شۆڕشی فەرەنساییدا بەرز کرایەوە، مەبەست چەسپاندنی شایستەسالاریی و دوورکەوتنەوە بوو لە ڕەچاوکردنی پێگەی کۆمەڵایەتیی خانەدان و کەسانی دەسترۆیشتوو. شۆڕشگێڕان خوازیار بوون لە سەر بنەمای بەهرە و لێهاتوویی، پیشە و کاری گونجاویان بۆ دەستبەر بکرێت (و).

ii-Stabilizing.

iii-Inequalitie.

دابەشکردنی[i] داهات و پاداشتەکاندا بوونی هەبێت، نارەزایەتیی[ii] ئەوانەی پاداشتی کەمتریان بەر دەکەوێت لە چاو ئەوانەی پاداشتی پتر دەچننەوە، هێندە زۆر نییە، ئاخر پاساوی ئەوە دەهێنرێتەوە گوایە لێهاتوویی و شایستەیی تاکەکان، نەوەک نەریت، ئا ئەم نایەکسانییەی بەبار هێناوە. واتا، وا وێنا دەکرێت ئەوێ ئیمتیازێ[iii] وا لە ڕێگەی شایستەییەوە[iv] بەدەست دەهێنرێت، لە ڕووی ئاکاریی و سیاسییەوە لە کن زۆرینەی خەڵکی پتر مایەی پەسەندکردنە تا ئەو ئیمتیازەی وا بەهۆی میراتەوە[v] بەدەست دەهێنرێت.

ئا ئەمە سۆسیۆ_پۆلەتیکێکی[vi]گوماناوییە.[vii]خۆی ڕاستییەکەی، کتومت پێچەوانەی ئەمە ڕاستە. لە کاتێکدا لەمێژە لە ژێر تیرۆژی باوەڕەیەلی مینەوییی[viii] و چارەنووسخوازیی[ix] بە جۆرە ڕێکخستنێکی ئەبەدیی کە چەشنە ئەرخەیانبوونێک لە کن زۆرێک لە ستەمدیدەکان دەڕسکێنن، ئەوێ ئیمتیازێ وا لە ڕێگەی میراتەوە بەدەست دێت، لانیکەم پتر مایەی پەژراندنە، بەڵام پەژراندنی

i-Distribution.

ii-Resentment.

iii-privilege.

iv-Merit.

v-Inheritance.

vi-the political sociology.

vii-Dubious.

viii-Mystical.

ix-Fatalistic.

ئـەوەی وا ئیمتیـاز بۆیـە بەدەسـت دێت، چونکـە کابـرا هۆشـیارتر و خوێندەوارتـر و بـە دڵنیاییـەوە شایسـتەترە، ئێجگار سـەختە، مەگـەر بۆ ژمارەیەکـی ئێجـگار کـەم نەبێـت کـە بـە پێپلیکانـەی پێشـکەوتندا سـەرکەوتوون. ئەوێ کەسێ وا خۆی تازەهەڵتۆقیو و مەسـەرەفگەرا (یووپی)[i] نەبێت، خۆشی بە چارەی یووپییەکاندا نایەت. شازادە و مێرخاسـەکان هـەر هیچ نەبێت، لانیکـەم لـە بیچـم و شـێوەی باوکێکی میهرەباندا خۆیـان نمایش دەکرد. بـەڵام تازەپیاکەوتوویەکی یووپی، لـە کوڕێژکەیەکـی پڕداهـات بترازێـت، هیچـی تـر نییـە. سیسـتەمی شایستەسـالاریی لـە ڕووی سیاسییەوە، یەکێکە لـە ناسـەقامگیرترینی سیستەمەکان. ڕێک و کتومت بەهـۆی ئـەم پڕووکاویی و ناوبۆشییە سیاسـییەوەیە، ڕەگەزپەرسـتیی و جیاکاریـی جێندەریـی خۆیـان دەخزێننـە نێو دیمەنەکـەوە. لەمێژ بوو وا وێنا دەکرا هێڵی هەڵکشـاوی گریمانەیـی ئیدیۆلۆژیـی جیهانخوازیـی لەگـەڵ هێڵـی داکشـاوی[ii] نایەکسـانیی و جیاکاریـی هەڵقـوڵاو لـە جێنـەدەر و ڕەگـەز، وێـک دێنـەوە هـەم لـە ڕووی ئیدۆلۆژیی و هـەم لـە ڕووی کەتوارەوە، گوایە تاوەکوو هێڵـە گریمانەییەکـەی ئیدۆلۆژیـی جیهانخوازیـی هەڵکشـێت،

i-Yuppie.
ئـەم چەمکـە Yuppie کورتکـراوەی دەسـتەواژەی "Young Urban Professional"ـە، لـە بنەڕەتـەوە ئاماژەیـە بـۆ ئـەو گەنـج و لاوە تازەپیاکەوتووانـەی نـاو بـازاڕی سـەرمایەداریی کـە لـە دەرەوەی نەریتی میرات، خودان پیشـەیەکی شایسـتەی پڕداهـات و جۆرە ژیانێکی تایبەتی شارنشینن، خەسڵەتی مۆدێلخوازیی و براندخوازیی و مەسـەرەفگەرایی، بە سـەر کەسێتییاندا زاڵە و سیسـتەم وەک سیمبوولی کەسـانی سـەرکەوتوو نمایشیان دەکات. ئەم دەسـتەواژەیە پتر لـە دەیـەی هەشـەتاکانی سـەدەی ڕابـردوو لـە ئەمریکادا ڕەواجی پەیدا کرد و مەبەسـت ئاماژەدان بـوو بـە گەنجان و لاوانـی مۆدێرن، شارنشـین، خـودان پیشـەی پڕداهـات و مەسـەرەفگەرا. بـە گشـتیی یووپییـەکان خۆ لـە ژیانی مینەویـی بـەدوور دەگرن و پتر لـە ڕێگـەی پیشـەی پڕداهـات، ڕیسـتۆرانتی گرانبەهـا، ئۆتۆمبێلـی تایبەتـی گرانقیمـەت، هۆڵـی وەرزشـیی هەرەتایبـەت و کاڵای جوانکاریی و مەسرەفکردنی براندە بەناوودەنگەکانـەوە خۆیـان نمایش دەکـەن (و).

ii-downward of curve.

لەولاوە هێڵی جیاکارییە هەڵقوڵاوەکەی نێو ڕەگەزپەرستیی و جێنەدەرخوازیی دادەکشێت، هەرچۆنێک بێت لە ڕووی ئەزموونییەوە[i] وا دەرنەچوو. ڕەنگە تەنانەت بلوێت ئارگۆمێنتی پێچەوانە[ii] بهێنینەوە کە لە دونیای مۆدێرندا نایەکسانییە ڕەگەزیی و جێندەرییەکان[iii]، ئەوە هیچ لە کەتواردا، بگرە ڕەنگە لە ڕووی ئیدۆلۆژیشەوە هەڵکشابن، یان هیچ نەبێت دانەکشاون. بۆ ئەوەی پەی بەوە بەرین بۆچی دەشێت ئەمە وابێت، پێویستە لەو بابەتەی وا ئیدۆلۆژیی ڕەگەزپەرستیی و جیاکاریی جێندەری هەڵوەداین و بانگەشەی بۆ دەکەن، بنۆڕین.

ڕەگەزپەرستیی هەر بە تەنێ ئەوە نییە نیگای سووکایەتیئامێز و تژی لە ترس بگیرێتە ئەو کەسەی لە ڕووی پێودانگە ژێنەتیکییەکانەوە (وەک ڕەنگی پێست) یان پێودانگە کۆمەڵایەتییەکانی وەک (وابەستەیی ئایینیی، خەسڵەتە کەلتوورییەکان، ئەولەوییەتبەندیی زمانیی و هتد)ـەوە، سەر بە گرووپێکی تر بێت. ڕەگەزپەرستیی، ئەوە هیچ کە ئەو جۆرە سووکایەتیی و ترسە لەخۆ دەگرێت، بەڵام لەمەیش واوەتر دەچێت. سووکایەتیی و ترس لە چاو ئەوەی وا پیادەکردنی ڕەگەزپەرستیی[iv] لە ئابووریی جیهانیی سەرمایەدارییدا ڕەنگرێژی دەکات، تەواو لاوەکیین. ڕاستییەکەی تەنانەت دەلوێت

---

i-Empirically.

ii-inverse argument.

iii-race and gender inequalities.

iv-practice of racism.

بێژین سووکایەتیی و ترس لەویتر (فۆبیای بێگانە)[i]، ڕەهەندێکی ڕەگەزپەرستین و لەخۆگری جۆرێک لە دژبەرین.

فۆبیای بێگانە لە گشت سیستەمە دیرۆکییەکانی پێشیندا، لێکەوتەیەکی سەرەکیی ئاکاریی هەبوو؛ وەدەرنانی[ii] ''بەربەرەکان''[iii] لە کەوشەنی فیزیکیی کۆمەڵ، کۆمەڵگە و دەستە داخراوەکاندا. کوشتوبڕ و مەرگ، پەڕگیرانەترین ڕەهەندی ئەم وەدەرنانە بوو. سەروەختێک بە شێوەیەکی فیزیکیی ئەویتر پاکتاو دەکەین، بێخەوشی و پاکژیی[iv] ژینگەی دەوروبەرمان دەستبەر دەکەین، وەک ئەوەی بڵێی هەڵوەدای ئەمە بووبێتین، بەڵام هاوکات بە ناچاریی[v] شتانێکیش لەدەست دەدەین. ئێمە هێزی کاری کەسی وەدەرنراو لەدەست دەدەین و سەرەنجام، بەشداریی[vi] وی لە ئافراندنی[vii] زێدەباردا[viii] لە دەست دەدەین کە دەکرا بە بەردەوامیی و پەیتاپەیتا خاوەنداریتیی لەم زێدەبەرهەمە بکرێت. ئەمە بۆ گشت سیستەمە دیرۆکییەکان زیانبارە؛ جا وەرە لەمەڕ سیستەمێک کە کۆی پێکهاتە و لۆژیکەکەی بە دەوەری کەڵەکەی ناکۆتای سەرمایەدا هەڵچنرابێت

---

i-Xenophobia.

ii- Ejection.

iii-Barbarian.

iv-Purity.

v-Inevitably.

vi-contribution.

vii-creation.

viii-surplus.

دەبێت چ زیانێک بێت، ئەمە زیانێکی ئێجگار پێکۆڵە.

سیستەمی سەرمایەداریی کە زۆربەی کات ڕوو لە فراوانبوونە (بە ڕەچاوکردنی بنەمای نیوەی کاتی دیاریکراو)[i]، ئاتاجی بەگەڕخستنی گشت ئەو هێزی کارەیە وا دەتوانێت فەراهەمی بکات، ئاخر ئەوە هێزی کارە کاڵاکان بەرهەم دەهێنێت و بەو دەساوێژە سەرمایە بەرهەم دەهێنرێت، بەدی دەهێنرێت و کەڵەکە دەکرێت. جا لەم ڕووەوە، وەدەرنان لە سیستەمدا کارساز نییە و بێمانایە.[ii]بەڵام ئەگەر بویسترێت کەڵەکەکردنی سەرمایە لە زۆرترین بڕ و ڕادەی خۆیدا بێت، هاوکات پێویستە تێچوونەکانی بەرهەمهێنان (لەم ڕووەوە[iii] تێچوونەکانی هێزی کاریش) و تێچوونەکانی ئاڵۆسکانی سیاسی بگەینرێتە نزمترین ئاست (واتە کەمکردنەوە[iv] نەوەک بنبڕکردنی[v]، چونکە ناتوانین ئاڵۆزییە سیاسییەکان بنبڕ بکەین، واتە ناتوانین نارەزایەتییەکانی هێزی کار[vi] بە نموونە، ڕیشەکێش

i-which is half the time.
ئەم دەستەواژەیە، ئاماژەیە بۆ ڕاپەڕاندنی کار لە ماوەی کەمتر لە کاتی دەستنیشانکراودا. دیارە نووسەر لە شوێنی خۆیدا بەکاری هێناوە، ئاخر سەرمایەداریی دەکارێت تەواوی هێزی کاری مومکیین، جا چ هێزی بازوو بێت یان هێزی هایدرۆلیکیی و تەکنەلۆژیا، بە چڕیی بەگەڕ بخات، بۆ ئەوەی لە میانەی خێراییبەخشین بە ڕاپەڕاندنی کارەکانەوە، هەم بە نیوەی کاتی دیاریکراو کاڵاکان بەرهەم بهێنێت و هەم بڕی کاڵای بەرهەمهاتوو و بڕی سەرمایەی کەڵەکەبوو پتر بکات (و).

ii-Pointless.

iii-Hence.

iv-Minimize.

v-Eliminate.

vi-the protests of the labour force.

بکەیـن). ڕەگەزپەرسـتیی ئـەو گیـراوە جادووییەیـە[i] گشـت ئـەم ئامانجانـە دەپێکێت.

لێگەڕێن با ئاوڕێک لـە یەکەمین و ناسراوترینی مشـتومڕەکان[ii] لەمـەڕ ڕەگەزپەرسـتیی وەک ئیدۆلۆژییـەک بدەینـەوە. ئـەوێ دەم ئەورووپاییـەکان بـەرەو دونیـای نوێ هاتـن، ڕووبـەڕووی خەڵکانێک بوونـەوە و بەخێرایی و لـە ئاستێکی بەرفراواندا قەسابییان کردن[iii] (جـا ڕاسـتەوخۆ بووبێـت بـە چـەک یـان ناڕاسـتەوخۆ و لەڕێگـەی بڵاوکردنـەوەی نەخۆشـییەوە). قەشـەیەکی ئیسـپانیایی، بارتلـۆم دی لاس کاسـاس،[iv]بە پاسـاوی ئـەوەی هیندییەسـوورەکان خـودان گیانگەلێکن[v] دەبێت ڕزگار بکرێن، ئەرک و بەرپرسیارییەتیانی گرتە ئەستۆ. مۆڵەت بفەرموون پاساوەکەی لاس کاسـاس و لێکەوتەکانی، کـە ڕێپێدانی ڕەسمیی کەنیسـە و بـە دوایدا ڕەزامەندیی دەوڵەتیشـی بەدەسـت هێنـا، شـەنوکەو بکەیـن. بـەوەدا سوورپێسـتەکان خـودان گیانـن، کەوابـوو ئادەمیـزادن و ڕێسـاکانی یاسـای سرووشـتیی[vi] دەیانگرێتـەوە. دەی کەوابـوو لـە ڕووی ئاکارییـەوە، کوشـتوبڕیان (وەدەرنانیـان لەسـەر سـەکۆی ژیـان)[vii] ڕەوا نییـە. بـە پێچەوانـەوە

i-magic formula.

ii-Discussions.

iii-Slaughtered.

iv-Bartolome de Las Casas.

v-Souls.

vi-rules of natural law.

vii-eject them from the domain.

دەبوو کەسێک (لایەنێک) بەرپرسیار و پابەند بێت بۆ ڕزگارکردنی گیانی وان (بەرەو بەها جیهانییەکانی کریستیانیی[i] ڕێنوێن بکرێن). بەوەدا زیندوو دەمێننەوە و ڕەنگە لەڕێگەی ئایینی نوێوە گۆڕانیان بەسەردا بێت، کەوابوو تێکەڵ بە هێزی کار دەکرێن، هەڵبەت بە ئەندازەی لێهاتووییان، واتە لە نزمترین پلەی ناو زنجیرەی پلەبەندیی پیشە_مووچەدا خۆیان دەبیننەوە.

ڕەگەزپەرستیی لە ئاستی کردەییەدا شکڵ و شێوەیەکی بە خۆوە گرتووە دەلوێت بە ''ئیتنیکیبوونەوەی هێزی کار''[ii] ناودێری بکەین، مەبەستم لەمە ئەوەیە، هەمیشە هەرەمێکی ڕیزبەندیی پیشە_پاداشت لە ئارادا بووە، کە هەردەم لەگەڵ ئەوی وا بە پێودانگە کۆمەڵایەتییەکانی ناوزەد دەکەن، پەیوەندار بووە. بەڵام لە کاتێکدا ڕێسای ''بەئیتنیکیبوون'' جێگیر و پاوەجێ ماوە، وردەکارییەکانی لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر و لە سەردەمێکەوە بۆ سەردەمێکی تر گۆڕانیان بەسەردا دێت؛ گۆڕانکاریەکە بەو پێودانگەیە کە کام تۆپەڵەی کەڵەکەبووی کۆمەڵایەتیی و جینەتیکیی مرۆیی لە کات و شوێنێکی دیاریکراودا هەڵکەوتووە و کتومت لە هەمان ئەو کات و شوێنەدا کامە پێداویستیی هەرەمی ڕیزبەندیی ئابووریی بوونی هەبووە.

واتە ڕەگەزپەرستیی، هەمیشە ئەوێ بانگەشانەی وا ڕۆنراون لەسەر بەردەوامییدان بە ڕابردوو (جینەتیکیی_کۆمەڵایەتیی)ـی

---

i-the universalist value of Christianity.

ii-the ethnicization' of the work force.

لەگەڵ جۆرە مروونەت و نەرمییەک[i] وا دەمی ئێستا بە بنەما دەگرێت، ئامێتە کردووە سا بەڵکوو تخووبی وردی ئەو یەکە بەرجەستەکراوانەی[ii] وا بە گرووپە ڕەگەزیی، یان ئیتنیکی_ نەتەوەیی-ئایینییەکان ناودێریان دەکەین، دەستنیشان بکات. نەرمیی لە بانگەشەی هەبوونی پەیوەندیی بە سنوور و قەڵەمڕۆکانی ڕابردووەوە، هاوتەریب بە پێناسەکردنەوەی بەردەوامی ئا ئەم سنوورانە لە دەمی نهادا، لە شکڵ و شێوەی ئافراندن و ئافراندنەوەی بەردەوامی کۆمەڵە ڕەگەز یان ئیتنۆ_نەتەوەیی_ئایینییەکاندا خۆی دەنوێنێتەوە. ئەم دەستە و کۆمەڵانە هەمیشە بوونیان هەبووە و هەردەم بە شێوەی زنجیرەپلەبەندییەک پۆلێن کراون؛ بەڵام هەمیشە کتومت هاوشان و یەکسان نین. هەندێک لە کۆمەڵە و گرووپەکان دەتوانن لە دووتوێی سیستەمی ڕیزبەندیدا[iii] بزۆک و خۆشڕەو بن، کۆمەڵەکانی تر دەتوانن بزر، یان ئامبازی دەستە و کۆمەڵەی تر ببن، لە کاتێکدا گرووپ هەن هەڵدەوەشێنەوە و لێک جودا دەبن[iv] و لە جێگەیان، دەستەی نوێ لەدایک دەبن. بەڵام هەمیشە گرووپێک هەن ڕەشپێستن. خۆ ئەگەر ڕەشپێستان

---

i- Flexibility.

ii-reified entities.
ئەم دەستەواژەیە reified entities، ئاماژەیە بۆ ئەو پرۆسێسەی کە تێیدا پەیوەندییە کۆمەڵایەتیی و ئیتنیکیی و سیاسییەکان، کە تێکڕا ڕستێک پەیوەندیی ئەبستراکتن، بۆ جۆرە هەبوونێکی بەرجەستە دەگۆڕدرێن، وەک ئەوەی بوونێکی سەربەخۆ و بەرهەستیان هەبێت و لە دنیای کەتواردا ئامادەییان هەبێت. بۆ نموونە: "نەتەوە" یان "گەل" و "هۆز" لە ڕاستیدا بەم پرۆسێسەدا تێپەڕێنراون و جۆرێک مامەڵە لەگەڵ ئەم چەمکە ئەبستراکتانە دەکەین، وەک بڵێی کەسێتییەکی گشتیی بەرجەستە بن و لە کەتواردا ئامادەییان هەبێت (و).

iii-ranking system.

iv-break apart.

بوونیان نەبێت، یان بۆ ڕۆڵگێڕان ژمارەیان وەکوو پێویست نەبێت، ئەودەم دەتوانرێت "ڕەشەی سپیپێست"[i] دابهێنرێت.[ii]

سیستەمێکی ئاوهایی وا تێیدا شێوە[iii] و ژەهری[iv] ڕەگەزپەرستی پاوەجێیە، بەڵام هێڵەکانی سەر سنووری[v] گۆڕاو و نەرمن، زۆر کارزانانە سێ کار ڕادەپەڕێنێت. دەرفەتی ئەوە دەڕەخسێنێت بلوێت ژمارەی هێزی کاری بەردەست و پێویست لە هەر "شوێن ـ کاتێک[vi]"ـی دیاریکراودا، بۆ ناچیزترین ڕۆڵی ئابووریی بە کەمترین مووچە و بەپێی پێویستیی، کۆ بکاتەوە یان دابەش بکات. دەستە و گرووپی کۆمەڵایەتیی دەئافرێنێت و بە بەردەوامی مشتوماڵیان دەکات و بەرهەمیان دەهێنێتەوە، ئا ئەم دەستە و گرووپانەیش بە کردەیی

---

i-"White niggers".

وا دەردەکەوێت نووسەر ئەم دەستەواژەیەی "White niggers" وەک توانج بەکار هێنابێت، چونکە دەستەواژەکە هەڵگری بارێکی توندی ڕەگەزپەرستیی تژی لە سووکایەتییە و ڕیشە دیرۆکییەکەی دەگەڕێتەوە بۆ ئەوکاتەی لە ئەمریکار بۆ ئەو کەسانە بەکار دەهێنرا وا سپیپێست بوون، بەڵام بەهۆی هەژارییەوە لە ئاستێکی نزمی کۆمەڵایەتیی و ئابوورییدا خۆیان دەبینییەوە و دەرئەنجام بە "سپیپێستی ڕەشپێست" ناودێر دەکران و بە تیرێک دوو نیشان دەپێکرا؛ دەستەواژەکە هەم تیری تانە بوو بۆ ئەم سپیپێستە کەمدەرامەتانە و هەم سووکایەتیی بوو بۆ ڕەشپێستەکان. لێرەدا مەبەست ئەوەیە ڕەگەزپەرستیی سایەی سیستەمی سەرمایەدارییی، تەنانەت ئەگەر ڕەشپێستانیش نەبن، ڕەوڕەوەی مێژووەکەی بە چەشنێکە، هەر گرووپێکی تووڕهەڵدراوی بەشمەینەت دەئافرێنێت کە بکرێت ئەم گرووپە وەکوو یەکە یان چینێکی کۆمەڵایەتیی کاریگەر ڕۆڵ بگێڕن (و).

ii-Invent.

iii-Form.

iv-Venom.

v-boundary lines.

vi-space-time.

سەرقاڵی بەکۆمەڵایەتییکردنی[i] زارۆکانیانن بۆ گێڕانی ئەو ڕۆڵەی گونجاوە بۆیان (هەرچەندە و هەڵبەت زارۆکەکان لە فۆرمەکانی بەرخودانندا[ii] بە کۆمەڵایەتیی دەکەن). ئەمە دەتوانێت ڕستێک بنەمای ناشایستەسالاریی[iii] بۆ پاساودانی نایەکسانی، بئافرێنێت. دەبێت جەخت لەم خاڵەی دوایی بکرێتەوە. کتومت لەبەر ئەوەی ڕەگەزپەرستیی لە ڕووی بنەماوە، دژ بە جیهانخوازییە و کۆمەک بە سەرمایەداریی دەکات تاکوو وەک سیستەمێک سەقامگیریی هەبێت. ڕەگەزپەرستی ئەو دەرفەتە دەڕسکێنێت تاکوو بەشێکی مەزن لە هێزی کار، مافێکی ئێجگار کەمتریان تەنانەت لەوەیش وا دەکرێت بەپێی شایستەیی پاساو بدرێت، بۆ دابین بکرێت.

بەڵام ئەگەر سەرمایەداریی وەک سیستەمێک، ڕەگەزپەرستیی دەئافرێنێت، داخۆ بە هەمان ئەندازە حەوجەی بە ئافراندنی جێندەرخوازیی هەیە؟ بەڵێ، چونکە ئەم دووانە پەیوەندییەکی شانەوشان و نزیکیان[iv] پێکەوە هەیە. ئیتنیکیکردنی هێزی کار بۆیە لە ئارادایە تاکوو بۆ پێدانی کرێیەکی[v] ئێجگار کەم بە گشت بەشەکانی هێزی کار، دەرفەت بڕسکێت. ڕاستییەکەی کرێ و مووچەیەکی ئاوا کەم بۆیە لە ئاراداان و دەلوێت هەبن، چونکە

---

i-Socialize.

ii- forms of resistance.

iii-non-meritocratic.

iv-Intimately.

v-Wages.

کرێگرتـەکان[i] لـە پێکهاتـەی خانەوادەیەکـدا[ii] هەڵکەوتـوون، کـۆی داهاتـی کـرێ و پاداشـتی بەدەسـتهاتوو بـۆ بژێویـان، بەشـێکی ئێجـگار کـەم لـە کۆی داهاتی خانـەوادە پێک دەهێنێت. ئـا ئـەم خانەوادانـە ئاتاجی بەشـداریی بەرفراوانـی هێـزی کارن لەنـاو ئـەو چالاکییانـەی وا ڕایەڵـن بـە بژێویـی[iii] و بـازاڕی گچکـەوە؛[iv] بەشـێک لـەم بەشـدارییە لـە ئەسـتۆی پیاودایـە، بـەڵام پشـکی هـەرە گـەورە لـە ئەسـتۆی ژن و منداڵان و بەتەمەنەکاندایە لە هەردوو ڕەگـەز. لـە سیسـتەمێکی بـەم ڕەنگـەدا ئـەم چوونەژوورەوەیـەی هێـزی کار بـۆ نـاو کاری بـێ کـرێ و پاداشـت،[v] هـەم قەرەبـووی کەمیـی داهاتـی بەدەسـتهاتوو لـە کـرێ و مووچـە دەکاتـەوە و ڕاسـتییەکەی هەمیش وەک کۆمەکێکی دارایی وایـە بۆ خاوەنکارەکانی[vi] ئـەم کرێکارە کرێگرتانـەی[vii] وا سـەر بـەو خانەوادانـەن. جیاکاریـی جێندەریـی هـۆکارە تـا بیر لـەم پرسـە نەکەینـەوە. جیاکاریی جێندەریی بە تەنـێ هـەر پێدانی ڕۆڵـی کاری جیاواز

---

i-the wage earners.

ii-household structure.

iii-Subsistence.

iv-petty market.

v-non-wage work.
لـە ڕووی ئابوورییـەوە، ئـەم دەسـتەواژەیە " non-wage work "لـە بنەڕەتـەوە ئاماژەیـە بـۆ ئـەو کار و پیشـە ورد و گچکـە و ناڕەسـمییانەی وا ژنـان، منداڵان و پیـرەکان لـە نێـو خانـەوادەدا ئەنجامـی دەدەن و هیچ مووچەیەکی لە بەرانبەردا وەرناگرن، بە گشتیی دەلوێت ئاماژە بێت بۆ کاروباری ناوماڵ، باخداریی بچووک، وردەفرۆشیی یان هـەر کاروبارێکی تری ناڕەسمیی، بـە دیوێکدا ئەمـە هـەر بە تەنـێ کۆمەک نییە بە پیاوی ئەم خانەوادانە، بەڵکوو ناڕاستەوخۆیش کۆمەکێکی داراییە بۆ ئـەو خاوەنکارانـەی وا پیاوانی ئـەم جۆرە خێزانانە بۆ ڕاییکردنی کارەکانیان بەکرێ دەگرن، هەروەتر ئەمـە زەمینەڕخسێنیشـە تاکوو ئەو خاوەنکارانە پشتێنی لـێ شل بکەنـەوە و نزمترین کرێ بـە کرێگرتەکانیان بدەن (و).

vi-Employers.

vii- wage labourers.

یان ناچیز نییە بە ژنان، هەروەکوو چۆن ڕەگەزپەرستییش هەر بە تەنێ لە "فۆبیای بێگانە"دا کورت نابێتەوە. هەروەک چۆن ڕەگەزپەرستیی بۆ هێشتنەوەی خەڵکی لەنێو سیستەمدا، نەوەک وەدەرنانیان، ئافرێنراوە، ئاوهایش جیاکاریی جێندەریی هەر هەمان کارکردی هەیە.

هەرچۆنێک بووبێت، ژنان، منداڵان و بەتەمەنەکانمان بەرەو کاری نائابووریی و ئافراندنی زێدەبەها[i] بۆ خاوەن سەرمایەکان پاڵ پێوە ناوە و هانداوە[ii]، ئەمە لە کاتێکدا هیچ پاداشتێکی داراییان پێ نادرێت یان ئەگەر بدرێت، هەر زۆر کەمە، بەو پاساوەی ئەو کارەی وا ئەمانە ڕایدەپەڕێنن بە کردەیی بە "ناکار"[iii] ئەژمار دەکرێت. ئێمە چەمکی "ژنی ماڵەوە[iv]"مان داهێناوە و دەبێژین ژنان لەم ڕۆڵەدا "کار" ناکەن و سەرومڕ و بە تەنێ "ماڵداریی"[v] دەکەن. بەم پێودانگە سەروەختێک حکوومەتەکان ئاماری "هێزی کار"ی گوایە چالاک کۆ دەکەنەوە، ژنانی ماڵدار نە لەناو هێزی کاری چالاک و نە لە ڕیزی هێزی کاری ناچالاکدا ئەژمار ناکەن. لێرەوە لەگەڵ جیاکاریی جێندەرییدا، بە شێوازی خۆکارانە[vi] تەمەنمەندیی و "تەمەنخوازیی[vii]"یش هەڵدەتۆقێت و پێبەپێی جیاکاریی جێندەریی

---

i- surplus-value.

ii-Induce.

iii-Non_work.

iv-Housewife.

v-Keepinghouse.

vi-Automatically.

vii-Ageism.

دەڕوات. چۆن بانگەشـەی ئـەوە دەکەیـن کاری ژنـی ماڵدار زێدەبەهـا نائافەرێنێـت، دەتوانیـن بانگەشـەی ئەوەیـش بکەیـن کارەیلـی جۆراوجـۆری بێبەرانبـەری منـداڵان و بەسـاڵاچووانیش هەروەتـر.

هیـچ یـەک لەمانـە، وێنەنوێنیـی[i] کردەیـی و ڕاسـتەقینەی کار نیـن. بـەڵام سـەرتاپایان لـە دووتوێـی ئیدۆلۆژییەکـی فـرە بەهێـزدا، لـە پـاڵ یەکدیـدا و پێکـڕا دەگونجێن.[ii]ئامێتـەی[iii] جیهانخوازیـی/ شایستەسـالاریی، کـە لەلایـەن توێـژی سـەردەسـت یـان چینەکانـی ناوەنـدەوە وەک بناغەیـەک بـۆ ڕەوایەتیـدان[iv] بـە سیسـتەم بـەکار دەهێنرێـت، لەگـەڵ ڕەگەزپەرسـتیی/جیاکاریی جێندەرییـدا کـە پێکهاتـەی سـەرەکیی هێـزی کار ڕەنگڕێـژ دەکـەن، هـەر فـرە کارا و سـازگارە. بـەڵام ئـەم کارایی و سـازگارییە تـا شـوێنێک بـڕ دەکات و هۆکارەکەیشـی سـادەیە؛ ئـەم دوو نموونـە ئیدۆلۆژییـە لـە ئابووریـی جیهانیـی سـەرمایەدارییدا، لـە بەریەککەتـن و دژبەرییەکـی ڕوون و ڕەوانـدان لەگـەڵ یەکدی. ئـەم ئامێتـە تەنـک و ناسـکە[v] هەمیشـە لـە بـەردەم مەترسـیی لەدەسـتدەرچووندایە، ئەمـە ئەگـەر بێتـو دەسـتە و گرووپـە جیاجیـاکان بیانەوێـت لەلایەکـەوە لۆژیکـی جیهانخوازیـی و لەلایەکـی تـرەوە لۆژیکـی ڕەگەزپەرسـتیی/جێندەرخوازیی بـە شـێوازێکی پەڕگیرانـە بـۆ پێشـەوە بئاژوون.

---

i-Reflect.

ii-Fits.

iii-Combination.

iv- Legitimate.

v-Delicately.

دەزانین سەروەختێک ڕاسیزم و جیاکاریی جێندەریی زۆر پێی لێ ڕاکێشن و لە کەوشەنی پەڕگیریدا هەڵکورمێن، چی دەقەومێت. دەلویێت ڕەگەزپەرستان بکارن گرووپ و دەستەگەلی بێگانە سەرومڕ و دەمودەست وەدەر بنێن، جا یان بە خێرایی چەشنی کوشتوبڕی جووەکان بە دەستی نازییەکان، یان بە هێواشیی چەشنی پیادەکردنی سیاسەتی ڕەهای ئاپارتاید.[i]سەروەختێک ئەم ئیدۆلۆژییانە سەر لە پەڕگیرییەکی بەم چەشنەوە دەردەکەن، نائەقڵانیی[ii] دەنوێنن و کتومت لەبەر ئەم نائەقڵانیبوونە خۆیان لە بەردەم بەرخۆداندا دەبیننەوە. هەڵبەت قوربانییەکان[iii] هەڵی دەدەنێ و دەست بە بەرخۆدان دەکەن، بەڵام هەروەتر دەستە و گرووپەیلی ئابووریی بەهێزیش دەنگی ناڕەزایەتی بەرز دەکەنەوە، نەک دژ بە خودی ڕاسیزم، بەڵکوو دژ بەوەی ڕاسیزم لە ڕەوشی پەڕگیرییدا لە ئامانجە سەرەکییەکەی خۆی، واتە ئافراندنی هێزیکی کاری بەئیتنیکیکراوی بەرهەمدار[iv]، دوور دەکەوێتەوە.

هەروەتر دەتوانین وێنای ئەوە بکەین ئەگەر جیهانخوازیی لە بەرەی خۆی پتر پێی لێ ڕاکێشێ،[v] چی دەقەومێت. دەلوێت بڕێک کەس بخوازن بە کردەیی بوارێک بۆ یەکسانیی دەرفەت و پێگە و پادداشتەکان بڕسکێنن، تێیدا ڕەگەز (یان هاوشێوەکانی) و جێندەر

---

i-Apartheid.

ii-Irrational.

iii- the victims.

Productive.-iv

v-goes too far.

بە بنەما نەگیرێن. بە پێچەوانەی پەڕگیریی ڕەگەزپەرستییەوە، هیچ ڕێگەیەکی دەمودەست و خێرا بۆ پەڕگیریی جیهانخوازیی لەئارادا نییە، ئاخر بۆ کارێکی وا گەرەکە نەک هەر بەربەستە یاسایی و دامەزراوەییەکانی بەردەم جیهانخوازیی، بەڵکوو دەبێت خەسڵەتە ناونیشینەکانی[i] ئیتنیکسازیش هەڵبگیرێن. کارێکی بەم ڕەنگە بخوازین و نەخوازین، بە ناچاریی پێویستی بە ماوەیەکی زەمەنیی لانیکەم بە ئەندازەی ژیانی نەوەیەک[ii] دەبێت. کەواتە، تا ڕادەیەک بەرگریی بەرانبەر پەڕگیریی و پێلێڕاکێشانی جیهانخوازییدا ئاسانە. هەرکە لە هەر شوێنێک بۆ هەڵوەشاندنەوەی یەکە دامەزراوەییەکانی ڕەگەزپەرستیی و جیاکاریی جێندەریی هەنگاو نرا، هەر ئەوەندە بەسە بە ناوی خودی جیهانخوازییەوە ''ڕەگەزپەرستیی پێچەوانە''[iii] سەرکۆنە بکرێت.

بەم پێیە، ئەوەی ئێمە دەیبینین، سیستەمێکە بە پەیوەندیی تژی لە بەریەککەوتنی نێوان بڕێکی گونجاو لە جیهانخوازیی و بڕێکی[iv] گونجاو لە ڕەگەزپەرستیی/جێندەرخوازیی، هەڵدەسوورێت. هەمیشە

---

i- Internalization.

ii-Generation.

iii-reverse racism.
ئەم چەمکە "reverse racism" زادەی ڕەوشێکە کە تێیدا ئەودەمەی ڕەگەزپەرستیی باو هەبوونی خۆی یان ڕەوایەتیی و و بەیتوبالۆرەی دامەزراوە سیاسیی و کۆمەڵایەتیی و ئیتنیکییەکانی خۆی لە بەردەم مەترسیی و پەلاماردانداا دەبینێتەوە، هەڵوەستە دەکات و دەچێتە دۆخێکەوە وەکوو بڵێیت لە هەمبەر ویدا ڕەگەزپەرستیی پیادە دەکرێت و هەوڵی پاکتاوکردنی دەدرێت، جا لەم سەروەختەدا ڕەگەزپەرستیی باو دەست بۆ چەمکە جیهانگرەوەکان دەبات و بە ناوی مرۆڤایەتیی و برایەتییەوە بەگەژ مەترسیی و پەلامارەکاندا دەچێتەوە، لە ڕەوشێکی بەم ڕەنگەدا بەو مەترسیی و پەلامارانە دەگوترێت "ڕەگەزپەرستیی پێچەوانە"(و).

iv-Dosage.

ڕستێک هەوڵدان بۆ لاسەنگکردنی ئەم هاوکێشەیە بە سوودی یەکێک لە دوو لایەنەکانی هاوکێشەکە لە ئارادایە، لێکەوتەی ئەم هەوڵدانانە، هاتنەبوونی جۆرە مۆدێلێکی هەڵبەزودابەزە.[i]ئەم بەزمە دەلوێت تاهەتایە بەردەوام بێت؛ بەڵام گرفتێک هەیە. بە تێپەڕبوونی کات، ماوەی نێوان "هەڵبەزەکان" و "دابەزەکان"[ii] بچووکتر نا، بەڵکوو فراوانتر دەبێت. پاڵنەر[iii] بەرەو لای جیهانخوازیی لە بەهێزبووندایە. پاڵنەر بەرەو ڕاسیزم و جیاکاریی جێندەرییش هەروەتر. سەرکێشییەکان هەڵدەکشێن. ئەمەیش دوو هۆکاری هەیە.

لە لایەکەوە کاریگەریی زانیارییە هەڵگۆزراوەکان لە خەرمانی ئەزموونیی مێژووییەوە لەئارادان و لەلایەن گشت بەشداربووانی نێو پڕۆسەکەوە کەڵەکە کراون. لە لایەکی ترەوە ڕەوتە سیکۆلارەکانی[iv] خودی سیستەمیش وان لەگۆڕێ هەیە. دە ئاخر هەڵبەزودابەزی نێوان جیهانخوازیی و ڕەگەزپەرستیی/ جێندەرخوازیی، تاکە هەڵبەزودابەزی نێو سیستەم نییە. هەڵبەزودابەزی کشان و چوونەوەیەکی[v] ئابوورییش لەئارادایە و تاڕادەیەک هەڵبەزودابەزی ئیدۆلۆژیی جیهانخوازیی و ڕەگەزپەرستیی/ جێندەرخوازیی پێوە ڕایەڵە. تا دێت هەڵبەزودابەزی ئابووریی توندتر و تیژتر[vi] دەبێت.

---

i-zigzag pattern (شێوازی زیگزاگی).

ii-zigs and zags (زیگەکان و زاگەکان).

iii-Thrust.

iv-the secular trends.

v-expansion and contraction.

vi-Sharper.

هۆکارەکانی پشت ئەمە بەسەرهاتێکی ترە. وێڕای ئەمە، بەوەدا دژبەرییە گشتییەکانی سیستەمی جیهانیی مۆدێرن، سیستەمیان بەرەو قەیرانێکی بنچینەییی درێژخاین پەلکێش کردووە، بەگوڕترین و توندترین[i] ئەو پنتە ئیدۆلۆژییە/دامەزراوەییانەی وا هەڵوەدای سیستەمی جێگرەوەن[ii]، لە دووتوێ و نێوان تەنگەژەی توند و ڕوولەهەڵکشانی "هەڵبەز" و "دابەز"ی نێوان جیهانخوازیی و ڕەگەزپەرستیی/جێندەرخوازییدا هەڵکەوتوون. پرسیارەکە ئەوە نییە کام لەم دوو نیوە دژبەیەکە، کەموزۆر بە سەر نیوەکەی تردا زاڵ دەبێت، چونکە ئەم دووە لە ڕووی واتایی و چەمکەوە، قووڵ بە یەکترەوە بەستراون.[iii] بەڵکوو پرسیارەکە ئەوەیە داخۆ و چۆن سیستەمی نوێ بئافرێنین، نە ئیدۆلۆژیی جیهانخوازیی بەکار بهێنن و نە سوود لە ئیدۆلۆژیی ڕەگەزپەرستیی/جێندەرخوازیی ببینن. پەرسڤی ئەم پرسیارە، ئەرکی ئێمەیە و بە هیچ کلۆجێک ئەرکێکی ئاسان نییە.

i- the most acute.

ii-successor system.

Tied.- iii

Freedom of society

intellectual, political, social & seasonal magazine

مـجلة حـرية المجتمع

لەم شوێنانە بەردەستە

ناوەندی سلێمانی (کتێبخانەی سلێمانی سەروو چاخانەی شەعب-کتێبخانەی ڕەهەند جادەی مەولەوی-کۆشکی سەرا بەردەرکی سەرا-کتێبخانەی گۆران بەردەرکی سەرا-کۆشکی ڕێبین بەردەرکی سەرا-کتێبفرۆشی کۆژین بەردەرکی سەرا-کتێبفرۆشی سەلمان بەردەرکی سەرا-کۆشکی مەلاموحسین تەنیشت ڕەشەمۆڵ-کۆشکی سەرچنار ناو بازاڕی سەرچنار-کتێبخانەی ڕۆمان تەلاری سیروانی نوێ-کتێبخانەی وشە جادەی مەولەوی). **قەزاو ناحیەکانی سلێمانی** (ڕانیە-کتێبخانەی ئەحمەد کۆی-قەلادزێ-کتێبخانەی ژین-چوارقوڕنە-کتێبخانەی ڕەهەند-کۆیە-کتێبخانەی هەژار-کۆیە-کتێبخانەی دیاری-کۆیە-کتێبخانەی باواجی-چەمچەماڵ-چاپەمەنی و پەڕاوگەی تنۆک-دەربەندیخان-کتێبخانەی ڕەسەن-کەلار-کتێبخانەی شار). **پارێزگای هەڵەبجە** (هەڵەبجەی شەهید-کتێبخانەی هەژار موکریانی-هەڵەبجەی شەهید-پەڕاوگەی شادی-سەید سادق-کتێبخانەی بێخود). **کەرکووک** (ناوەندی ڕۆشنبیری و هونەری دیالۆگ جادەی کۆماری). **هەولێر** (کتێبخانەی ئاشتی داون تاون نهۆمی دووەم-کۆشکی ئاشتی شێخەلا-کۆشکی میدیا (بەهجەت) بەرانبەر داون تاون-کۆشکی نیشتمان بەرانبەر داون تاون-کۆشکی باخی شار پارکی شار تەنیشت سەعاتە گەورەکەی ناو بازاڕ-کۆشکی سیروان تەنیش چاخانەی مچکۆ-کتێبخانەی سۆران بازاڕی ڕۆشنبیری-کتێبخانەی مەحوی بازاڕی ڕۆشنبیری-کتێبخانەی کاک شێخ پشت پارێزگا-کتێبخانەی مەم و زین بازاڕی داون تاون نهۆمی دووەم-کتێبخانەی ئەمازۆن ڕێگەی کەرکووک-کتێبخانەی هەڤاڵ بووک بەرانبەر سوپەرمارکێتی ئایە نێوان ٦٠ مەتری ٤٠م). **دەرەوەی شار** (کتێبخانەی هاوژین لە هەریر-کتێبخانەی مێخەک لە سۆران-کتێبخانەی شێرکۆ لە ڕواندز). **دهۆک** (کتێبخانەی نۆرسین).

www.KOMELGE.com